

Skilsmisse

Det går aldri helt over

Adriane Lilleskare Lunde

Ida Christensens anonyme tekster om foreldres skilsmisse uttrykker en sårhet, et sinne, og en tidvis lammende tomhet som fortsatt kommer og går i mitt voksne liv. I 2014 BA IDA CHRISTENSEN en rekke unge voksne om å beskrive små episoder og tanker fra foreldrenes ekteskapsbrudd. Disse minnene, 140 anonyme sitater om endringer, oppløsning, en ny hverdag og savn, ble deretter samlet sammen i en kunstbok. Da jeg leste dem, oppstod en umiddelbar nærhet til mye av det som ble beskrevet. De beveget meg og traff noe i meg. Sitatene speilet en sårhet, et sinne, en tidvis lammende tomhet som fortsatt kommer og går i mitt voksne liv.

Ved hjelp av trender og tall reduseres skilsmisse lett til et trivielt fenomen. Pappa viste meg en oversikt den gangen mine foreldre skilte seg for over femten år siden. Grafene viste hvor mange par som gikk fra hverandre. Pappa påpekte at tallene var stigende, og fenomenet var i ferd med å bli normalisert: «Om noen år vil sannsynligvis halvparten av klassen din også ha skilte foreldre.» Trivialisering gjorde det ufarlig. Hvem sørger over det alminnelige?

I Leo Tolstojs store samtidsroman *Anna Karenina* (1878) åpnes verket med den kjente setningen: «Alle lykkelige familier ligner hverandre, hver ulykkelige familie er ulykkelig på sin egen måte.» Men i vårt tilfelle, og sannsynligvis i mange andres, stemmer jo ikke dette. Det unike i skilsmissen overkjøres av hverdagsliggjøring i språket og måten vi snakker om den på. Statistikken demper og dekker over subjektive opplevelsesverdener. Slik blir forskjellige perspektiver og individuelle opplevelser redusert til noe felles, uten rom for alle de særegne nyansene av tristhet og sinne.

Vår familie slik vi kjente den, var blitt oppløst i løpet av en samtale i stuen. Huset ble raskt solgt, lekene og omsorgen fordelt. Tilbake lå en undring over hva som nettopp var skjedd. Episoder, dialoger, hendelser ble spilt i reprise og sakte gått igjennom på nytt. Hva er beveggrunnene for å oppløse en familie? Når røk det jeg trodde var et slitesterkt bånd mellom mamma og pappa? Hadde relasjonen vært skjør lenge, eller var det en plutselig og uforutsett innsikt som splittet de to?

Den nye hverdagen gjorde at jeg og lillesøster tidvis følte oss som en organisatorisk utfordring, gjester det måtte planlegges rundt og tas hensyn til. Vi var dem som kom inn i et hjem og brøt litt opp, et fremmedelement man plutselig måtte innordne seg etter. Bagene og rutinene våre måtte annenhver uke søke innpass i et liv som allerede pulserte i gitte mønstre og baner. Etter noen dager dro vi igjen.

I mange år reiste vi slik, i livlig pendlertrafikk mellom to hjem. På denne ferden mellom to stasjoner ble vi sendebud – diplomatiske balansekunstnere – etter hvert små mestere i å fordele oppmerksomhet, lette informasjon og å vekke forventninger. Når de voksne ikke ville snakke sammen, så måtte vi. Mye ressurser gikk med på å unngå at de to skulle møtes. Vi lærte å kreve litt mindre, hjelpe litt mer. Raskt vokste vår selvstendighet og uavhengighet forbi den til mange av våre venner.

For skilsmissebarn er dette ofte realiteten. Man gjør mye for å minimere kriser, for å glatte overganger og sikre flyt. Jeg har av og til tenkt over hva det gjør med et slikt barn å stadig måtte sette sine egne emosjonelle behov til side, kanskje oftere enn det andre jevnaldrende må. Hvor får ens egne følelser plass? Når går omsorgen for foreldre på bekostning av egen selvhevdelse? Hvordan vil kommende relasjoner preges av det man har opplevd? For ikke å snakke om hvordan man en gang vil håndtere konflikter og motstand?

Hvorvidt en skilsmisse har slike gjennomgripende utviklingsmessige konsekvenser, vet jeg ikke. Sannsynligvis er variasjonene store. Likevel opplever nok de fleste at den aldri helt går over. En skilsmisse blir ikke ferdig, den tar stadig nye former og kommer til uttrykk i ulike livssituasjoner. I gitte faser forverres den, siden dempes den, lenge ligger den brakk, så dukker det opp nye solidaritetsreaksjoner, og det hele bringes til overflaten igjen. Slik er den alltid en del av oss. Uløselig har den vevd seg inn i livet og utgjør en viktig bit av vår identitet.

På hvilken måte den utgjør en del av oss, er likevel formbart. I oss pågår en løpende forhandlingsprosess om hvilken historie vi skal fortelle oss selv. For en samlende enighet om og i vår familie finnes ikke lenger. Det som en gang var vårt felles narrativ, er splittet og delt mellom flere parter.

Men i det at språket vårt må finnes opp på nytt, ligger også en gyllen mulighet for agens. Hvilke nøkkelhistorier skal legges til grunn og gis varig liv? I sitatene Christensen samlet inn, er den tematiske og affektive variasjonen fra barna stor. Mens noen av erfaringene inneholder elementer av overlevelse, kamp og til og med personlig vekst, preges andre av skyld, tap og ensomhet.

Ved å nettopp uttrykke disse erfaringene, skyve dem ut i verden og konseptualisere dem, kan man omarbeide sitt forhold til dem. Til en viss grad kan man også velge hvilke av episodene som skal forgå, og hvilke som skal bestå. En hendelse blir ikke meningsbærende før den tas inn i en forståelse og ilegges verdi. Klarer man å holde fast i denne aktive bevisstgjøringen av sin egen fortid, åpnes det også en mulighet for å skape sammenheng og innsikt – man inntar nye posisjoner overfor det som har skjedd.

I vårt tilfelle, for min lillesøster og meg, gjelder dette å ta et steg ut fra det omsluttende, å slippe tak i den dumpe følelsen av tap, den litt diffuse og passive sorgen over en barndom som ble annerledes enn vi kanskje skulle ønske. For som Gullestad og Killingmo skriver i *Underteksten* (2013): «Bare ved å godta det som ikke er mulig, kan det som *er* mulig, bli mulig.»